

2024

BIULETYN

Instytut Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych Polskiej Akademii Nauk

www.iksiopan.pl

WYDARZENIA NAUKOWE

Seminaria naukowe i konferencje

The Borderscape Project

The BORDERSCAPE Project został zrealizowany w Instytucie Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych PAN dzięki finansowaniu Norwegian Financial Mechanism w latach 2014-2021 oraz Narodowego Centrum Nauki (grant nr POLS 2020/37/K/HS3/04097).

W 2024 roku zorganizowano trzy wydarzenia o zasięgu międzynarodowym.

W ramach *The BORDERSCAPE Project Seminar Series* odbyły się dwa webinaria dostępne na instytucyjnym kanale YouTube:

24. stycznia wykład dr Marie-Kristin Schröder (German Archaeological Institute, Cairo) *The emergence of the C-Group in the area of the First Cataract. Searching for a link between the Early and Middle Nubian ceramic traditions* poświęcony kulturze Grupy C w Dolnej Nubii. Omawiając najnowsze badania na Elefantynie badaczka zaprezentowała archeologiczne świadectwa wczesnej grupy C w rejonie Pierwszej Katarakty, ze szczególnym uwzględnieniem materiału ceramicznego i jego powiązań z kulturą kermańską.

20. marca dr Irene Forstner-Müller (Austrian Archaeological Institute Cairo Branch/Austrian Academy of Sciences) w wykładzie zatytułowanym *Kom Ombo in the 3rd Millennium BC and its importance*

in the First Upper Egyptian Nome and Beyond przedstawiła najnowsze odkrycia w mieście Kom Ombo, koncentrując uwagę na 3. tysiącleciu p.n.e., kiedy, jak dowodzą najnowsze badania, Kom Ombo było ważnym centrum administracyjnym w okresie Starego Państwa i utrzymywało bliskie powiązania z rezydencją królewską.

Norway grants **IMOC PAS** **NARODOWE CENTRUM NAUKI**

invites you to join

THE BORDERSCAPE SYMPOSIUM

**BORDERSCAPES OF ANCIENT EGYPT
A SYMPOSIUM TO MARK THE
END OF THE BORDERSCAPE
PROJECT**

**ORGANISED BY:
DR MARIA C. GATTO**

**WHEN:
28th February 2024
10am - 6:30pm**

**WHERE:
ERAZM MAJEWSKI HALL, STASZIC PALACE,
72 NOWY ŚWIAT STREET, WARSAW AND ONLINE**

**FOR THE LINK TO THIS EVENT PLEASE CONTACT:
borderscapeproject@gmail.com**

THE SYMPOSIUM IS FUNDED BY THE NORWEGIAN FINANCIAL MECHANISM 8014-8081

2024

Dr Maria Gatto wraz z dr Jadwigą Iwaszczuk – dyrektorką IKŚiO PAN oraz prof. Ewą Laskowską-Kusztal – kierowniczką Zakładu Starożytnych Kultur Egiptu i Bliskiego Wschodu w czasie sesji podsumowującej badania w ramach Borderscape Project. Fot. Małgorzata Radomska.

28. lutego odbyło się sympozjum *Borderscapes of Ancient Egypt* zamykające projekt dr Marii Gatto (Zakład Starożytnych Kultur Egiptu i Bliskiego Wschodu: Pracowania Pogranicza Starożytnego Egiptu). Założeniem projektu było zbadanie różnych form relacji na granicach starożytnego Egiptu od okresu powstawania państwa do ich późniejszego rozwoju w czasach faraonów, grecko-rzymskich i późnego antyku/średniowiecza. To złożone zjawisko studiowano poprzez koncepcję „pejzażu pogranicza”. Celem badań było uchwycenie charakteru zmian w strukturze osadnictwa w kontekście chronologicznym, geograficznym i społecznym,

ze szczególnym uwzględnieniem południowej granicy starożytnego Egiptu w okresie tworzenia państwa.

Priorytetem było dla badaczy zdefiniowanie typu działań władzy, podejmowanych na tych terenach oraz określenie w jaki sposób procesy tworzenia państwa i ustanawiania granic wpłynęły i przekształciły Nubię. W wiodącym wykładzie, który pozwolił skonfrontować zjawiska zachodzące na obydwu granicach Egiptu – północnej i południowej, prof. Krzysztof Ciałowicz (Uniwersytet Jagielloński), podsumował wyniki ostatnich badań na stanowisku Tell el-Farkha w Delcie Nilu w relacji do wczesnej granicy między Egiptem a Lewantem.

The BORDERSCAPE Project has received funding from the Norwegian Financial Mechanism 2014-2021

Konferencja *Connecting Stucco in the Mediterranean*

W dniach 16.–18. maja odbyła się w Bilkent University i Erimtan Museum, Ankara konferencja *Connecting Stucco in the Mediterranean (c. 300 BCE – 1200 CE): Methodological Approaches and the State of Research*, której IKŚiO PAN był współorganizatorem.

Konferencja umożliwiła badaczom okresu hellenistycznego, rzymskiego, bizantyjskiego i islamskiego prowadzenie dyskursu naukowego nad wykorzystaniem sztukaterii jako dekoracji architektonicznej w basenie Morza Śródziemnego, który pozwolił zdefiniować wspólne dla różnych dyscyplin i ram chronologicznych zagadnienia badawcze. Wykazano związek sztukaterii z określonymi tradycjami architektonicznymi i technologiami oraz zidentyfikowano długoterminowe zjawiska i wymiany międzykulturowe w basenie Morza Śródziemnego.

Więcej: <https://connectingstucco.com/>

BIULETYN

2024

Konferencja *Aqua Paphia*

W dniach 5.– 6. lipca odbyła się w trybie webinaru on-line międzynarodowa konferencja *Aqua Paphia: The Use and Meaning of Water in Hellenistic-Roman Nea Paphos and Beyond* współorganizowana przez IKŚiO PAN ze Szkołą Dokorską Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego (Michał Michalik) i Instytutem Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu Warszawskiego (prof. Ewdoksja Papuci-Władyka). Jej głównym tematem była rola wody w urbanistycznym i kulturowym rozwoju starożytnej Nea Pafos i innych hellenistyczno-rzymskich miast na Cyprze oraz w szerszym kontekście regionu śródziemnomorskiego. Koordynatorem wydarzenia z ramienia Instytutu był mgr Marcin Romaniuk (Zakład Klasycznych Kultur Śródziemnomorskich: Ośrodek Badań nad Antycznym Nea Pafos).

Aqua Paphia

THE USE AND MEANING OF WATER
IN HELLENISTIC-ROMAN NEA PAPHOS
AND BEYOND

ON-LINE WORKSHOP
5-6.07.2024

Konferencja *Ancient Egypt in Context*

W dniach 21.– 22. listopada odbyła się w Trieście międzynarodowa konferencja naukowa *Ancient Egypt in Context: The Role of Egypt and Egyptology in Shaping European Culture of the 19th and 20th Century* współorganizowana przez IKŚiO PAN oraz Wydział Humanistyczny Uniwersytetu w Trieście. Problemy badawcze prezentowane w czasie konferencji były skoncentrowane na wpływie zmian kulturowych i politycznych na egiptologię oraz wykorzystywaniu wizerunku starożytnego Egiptu i jego zabytków w propagandzie politycznej.

Seminaria archeologiczne IKŚiO PAN

W zakresie działalności naukowej w 2024 roku IKŚiO PAN zorganizował w formule on-line jedenaście międzynarodowych spotkań w ramach seminarium archeologicznego IKŚiO PAN, koordynowanego przez dr Zuzannę Wygnańską (Zakład Starożytnych Kultur Egiptu i Bliskiego Wschodu: Pracownia Archeologii Wschodu Starożytnego).

BIULETYN

2024

Seminaria zainaugurował w dniu 30. stycznia prof. Jacek Kabaciński (Instytut Archeologii i Etnologii PAN) wykładem *Hunter-gatherers and pastoralists of Gebel Ramlah, Egyptian Western Desert. Archaeo-environmental perspective*, w którym zaprezentował najnowsze wyniki badań prowadzonych w Gebel Ramlah na egipskiej Pustyni Zachodniej. Prace prof. Kabacińskiego koncentrują się na zagadnieniu rozwoju kulturowego społeczności zbieracko-łowieckich i wczesnorolniczych oraz pasterskich na terenie północno-wschodniej Afryki.

invites you to join
ARCHAEOLOGICAL SEMINAR

HUNTER-GATHERERS AND PASTORALISTS OF GEBEL RAMLAH, EGYPTIAN WESTERN DESERT

Archaeo-environmental perspective

Location of Gebel Ramlah

WHO:
JACEK KABACIŃSKI, PROF.
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY
AND ETHNOLOGY PAS, POZNAŃ

WHEN: 30.01.2024,
2.30-4.00 (CET)

WHERE: MS TEAMS

FOR THE LINK TO THIS EVENT PLEASE CONTACT:
seminariumarcheologiczne@iksio.pan.pl

12. marca prof. Jwana Chahoud (Université Lyon) w wykładzie *Desert Kites: the resolved mystery* omówiła stan najnowszych interdyscyplinarnych badań na temat przeznaczenia i datowania *Desert Kites* – olbrzymich konstrukcji odnotowanych w rozległym regionie południowo-zachodniej Azji. Zgromadzone świadectwa praktyk prowadzonych na tym obszarze pozwalają uznać je za gigantyczne pułapki łowieckie używane od okresu Neolitu.

19. marca mgr Weronika Solarek (doktorantka Szkoły Doktorskiej Anthropos IPAN) w wykładzie *Strefa wyobraźniowa (Imagery) Doliny Górnego Eufratu i Równiny Konijskiej i jej rola w rozpoznaniu przejawów religijnych w społecznościach neolitycznych* zaprezentowała koncepcję i metodologię badań nad religijnością społeczności neolitycznych Bliskiego Wschodu. Wykorzystując symbolikę motywów dekoracyjnych, określanych jako sfera wyobraźniowa (Imagery), badaczka interpretuje obiekty w kontekście systemu wierzeń i rytuałów tych wspólnot.

9. kwietnia dr James Frazer (W.F Albright Institute of Archaeological Research, Jerusalem), w wykładzie *The Archaeology of Olive Oil: an EBIV olive oil production/storage site at Khirbet Um al-Ghozlan in Jordan* przedstawił wyniki prac wykopaliskowych z lat 2017, 2019 i 2022 na terenie zagrody o powierzchni 0,4 ha Khirbet Um al-Ghozlan w pobliżu Kufr Abil w Wadi Rayyan. Przeprowadzone badania archeobotaniczne, architektoniczne, ceramiczne oraz lityczne pozwalają interpretować to miejsce jako wyspecjalizowany ośrodek produkcji i przechowywania oliwy z oliwek. Badacz podkreślił znaczenie takich stanowisk na osuszonych zboczach skarpy doliny ryftowej Jordanu, lepiej przystosowanej do uprawy drzew wyżynnych niż podatne na powodzie dno doliny Jordanu, uznając, że wysokowartościowe produkty pomogły w promowaniu złożonej gospodarki wiejskiej, co mogło ostatecznie leżeć u podstaw odnowy systemów miejskich na początku 2. tysiąclecia p.n.e.

BIULETYN

30. kwietnia dr Jade Bajeot (Zakład Starożytnych Kultur Egiptu i Bliskiego Wschodu: Pracownia Pogranicza Starożytnego Egiptu) realizująca w Instytucie projekt *Ceramic technology and the socio-political environment of Predynastic Egypt* (Polonez Bis 1 nr grantu 2021/43/P/HS3/03262) w swoim wystąpieniu *Beyond the shape. The contribution of the technological approach to the study of the Egyptian predynastic society* przedstawiła założenia, na których opiera się analiza technologiczna ceramiki. Wykład zilustrowała przykładami ceramiki z predynastycznej osady i z nekropolii Nag el-Qarmila w rejonie Pierwszej Katarakty Nilu. Identyfikacja i analiza trzech różnych tradycji technologicznych, zaobserwowanych w badanym zespole, pozwoliły badaczce określić sposoby i charakter zmienności produkcji ceramiki oraz zaproponować nowy typ interpretacji dla zbioru niejednorodnego.

7. maja dr Johnne Samuel Baldie (CNRS, Archéorient, Lyon) w wykładzie *Earliest potting practices between Lebanon and southern Syria: regional technical traditions and insights on interregional relations* zaprezentował wyniki swoich badań nad zespołami ceramiki pozyskanymi w trakcie badań powierzchniowych i sondaży przeprowadzonych w Libanie i południowej Syrii. Wobec braku danych stratygraficznych i architektonicznych, antropologiczne podejście do tradycji technik garncarskich pozwoliło badaczowi częściowo i makroskopowo zrekonstruować wewnętrzne i ponadregionalne relacje oraz zaobserwować drogi ewolucji, dzięki którym między 7. a 4. tysiącleciem p.n.e. w Środkowym Lewancie stworzono warunki dla rozkwitu miast we wczesnej epoce brązu III.

22. października dr Wojciech Ejsmond (Zakład Starożytnych Kultur Egiptu i Bliskiego Wschodu: Pracownia Badań nad Egipską Nekropolą) poprowadził wykład *Zoom on the Nubians of the Gebelein region*, w którym zrelacjonował swoje badania nad obecnością Nubijczyków w regionie Gebelein w Pierwszym Okresie Przejściowym (ok. 2118-1980 p.n.e.) i ich stosunkami z ludnością egipską, realizowane w ramach stażu podoktorskiego w Instytucie Archeolo-

gii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu w Bonn (nr grantu BPN/BEK/2023/1/00304). Wyniki studiów badacza nad stelami nagrobnymi poddają weryfikacji dotychczasowy pogląd o chęci asymilacji Nubijczyków z Egipcjanami i uwidaczniają manifestację ich odrębności etnicznej. Sposób, w jaki w badanym okresie wyrażali swoją tożsamość, ukazuje złożony obraz wzajemnych relacji i wpływów obu kultur.

5. listopada dr Aneta Skalec (Zakład Starożytnych Kultur Egiptu i Bliskiego Wschodu: Pracownia Badań nad Egipską Nekropolą) w wykładzie *Reviving Ptolemaic Pathyris* przedstawiła swoje najnowsze badania nad zagadnieniem ptolemejskiego Pathyris, realizowane w ramach grantu NCN Polonez Bis 2 (nr grantu 2022/45/P/HS3/01807). Z uwagi na fakt, że większość pozostałości archeologicznych starożytnego miasta została utracona, głównym celem projektu jest przeprowadzenie interdyscyplinarnych badań nad układem urbanistycznym i architekturą mieszkalną miasta na podstawie greckich i demotycznych papirusów, ostraków z okresu ptolemejskiego, tekstów pochodzących z lokalnej świątyni, biura notarialnego oraz archiwów rodzinnych, które umożliwią wgląd w społeczno-ekonomiczne aspekty życia społeczności Pathyris w okresie ptolemejskim.

19. listopada dr Karol Juchniewicz (Zakład Cywilizacji Islamu: Pracownia Archeologii Islamu) swój wykład *Uthman bin Affan mosque in Jeddah, Saudi Arabia – state of research* poświęcił prezentacji wyników prac archeologicznych zleconych przez saudyjskie Ministerstwo Kultury i przeprowadzonych pod jego kierunkiem w latach 2020-2024 w historycznej dzielnicy al-Balad w Dżuddzie. Kluczowym obiektem badań był meczet Uthman bin Affan – najstarsza, nieprzerwanie użytkowana struktura religijna w centrum al-Balad. Dzięki pracom zespołu dr Juchniewicza ujawniono kilka faz jej budowy (co najmniej od połowy X wieku n.e.) oraz znaczące zmiany w architekturze i układzie meczetu, mimo, że najwcześniejszy poziom fundamentów pozostaje wciąż nieuchwytny.

2024

Seminarium studiów azjatyckich i afrykańskich IKŚiO PAN

W kwietniu zainaugurowano w IKŚiO PAN serię wykładów *IMOC PAS Asian and African Studies Seminar*, których organizatorami byli dr hab. Michał Moch, prof. IKŚiO PAN (Zakład Cywilizacji Islamu: Pracownia Badań nad Islamem Współczesnym i Kulturą Arabską) oraz dr Małgorzata Wielińska-Soltwedel (Zakład Współczesnych Kultur Azji i Afryki: Pracownia Kultur Jedwabnego Szlaku):

19. kwietnia dr Filip Jakubowski (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), w wykładzie *History, purpose, meaning and classification. The perspective of Arabo-Islamic historiography of the Classical Era* przedstawił kilka kluczowych aspektów pozwalających zrozumieć historiografię arabsko-islamską, m.in. sposób definiowania historii (ta'rich i chabar) w perspektywie VIII-XII wieku, rozwój myśli historiograficznej oraz sposób, w jaki historycy epoki (At-Tabari, Al-Mas'udi, Ibn al-Asir, Ibn Chaldun i inni) opisywali własne piśmiectwo.

14. czerwca prof. Nazan Çiçek (Ankara University) wygłosiła wykład zatytułowany *"When I was a Child, the World was a Different Place": Findings of an Oral History Project Focusing on Childhood Experiences in mid-Twentieth Century Republic of Turkey*, w którym zaprezentowała wyniki projektu finansowanego przez TÜBİTAK (Scientific and Technological Research Council of Türkiye). Celem projektu jest zbadanie dzieciństwa i okresu dorastania w Turcji w połowie XX wieku i skonfrontowania tego obrazu z ideałem dzieciństwa kreowanym w oficjalnym dyskursie i upowszechnianym w podręcznikach szkolnych oraz czasopiśmie dla dzieci. W ramach projektu prof. Çiçek przeprowadziła 60 częściowo ustrukturyzowanych wywiadów pogłębionych, w których pytania, zatwierdzone przez komisję etyczną Uniwersytetu w Ankarze, zadano 25 kobietom i 35 mężczyznom urodzonym w różnych częściach Turcji w latach 1930-1945.

6. grudnia dr Karolina Rak (Uniwersytet Jagielloński) poprowadziła wykład *Mahmoud Darwish – Creating a Symbolic Dictionary*, w czasie którego zaprezentowała sylwetkę poety Mahmouda Darwisha (1941-2008) – jednego z najbardziej rozpoznawalnych i znaczących symboli kultury palestyńskiej, którego pisma mają kluczowe znaczenie dla kształtowania palestyńskiej tożsamości – nie tylko w Palestynie, ale także w diasporze. Zaczynając od historii osobistego spotkania z Darwishem, badaczka podjęła rozważania nad symboliką poetyckich tropów i ich konsekwencją w bardziej krytycznym odczytaniu twórczości Darwisha.

Wykłady gości IKŚiO PAN

Na zaproszenie Ośrodka Badań nad Świątynią Egipską IKŚiO PAN Instytut gościł w 2024 roku w Warszawie dwóch badaczy z zagranicy.

Christian Ubertini omawiający metodologię pracy architekta w czasie wykopaliisk na Elefantynie. Fot. Małgorzata Radomska.

3. października architekt Christian Ubertini, współpracujący z Instytutem Szwajcarskim Badań Architektonicznych i Archeologicznych

nad Starożytnym Egipcie oraz Niemieckim Instytutem Archeologii w Kairze, wygłosił wykład *The Temple of Osiris-Nesmeti in Elephantine, and other restitution studies*. Omawiając metodologię prac i różne wyniki badań architektonicznych, których można oczekiwać przy studiach nad rozproszonym materiałem budowlanym, dla którego nie są znane fundamenty, ani żaden element *in situ*, badacz wykazał jak doskonały stan zachowania bloków, analiza narzędzi użytych do ich obróbki oraz inne ślady konstrukcyjne umożliwiły nie tylko rekonstrukcję świątyni, ale również pozwoliły na prześledzenie pewnych architektonicznych ewolucji ostatnich egipskich świątyń zbudowanych w okresie rzymskim.

Dr Martina Ullmann w trakcie wykładu w IKŚiO PAN. Fot. Małgorzata Radomska.

25. listopada dr Martina Ullmann (Ludwig-Maximilians-University, Monachium) specjalizująca się w badaniach nad świątynią egipską ze szczególnym uwzględnieniem jej cech architektonicznych oraz programu dekoracyjnego w wymiarze teologicznym i kultowym, zaprezentowała wykład *The temple of Amenhotep III at Wadi es-Sebua: Analyzing its evolving theological setting and ritual focus*. Dr Ullmann przedstawiła wyniki swych kilkuletnich badań nad ma-

lowidłami ściennymi wewnętrznej części budowli kultowej Amenhotepa III w Wadi es-Sebua przechowywanymi w magazynach Muzeum Egipskiego w Kairze. Relacjonując prace nad rekonstrukcją poszczególnych faz budowy świątyni badaczka skoncentrowała uwagę na licznych zmianach, które można prześledzić w jej dekoracji malarskiej.

GRANTY I STYPENDIA NAUKOWE

Otrzymane

W minionym roku pracownicy Instytutu uzyskali sześć grantów badawczych:

Grant NCN: *Tkaniny w kontekście rytualnym Nowego Państwa w starożytnym Egipcie: leksykografia, symbolika i wykorzystanie w konkursie Sonatina 8* (2024/52/C/HS3/00352)

Dr Katarzyna Kapięc (Zakład Starożytnych Kultur Egiptu i Bliskiego Wschodu: Ośrodek Badań nad Świątynią Egipską) otrzymała dofinansowanie projektu badawczego *Tkaniny w kontekście rytualnym Nowego Państwa w starożytnym Egipcie: leksykografia, symbolika i wykorzystanie* w ramach grantu NCN w konkursie Sonatina 8.

Głównym celem projektu jest wyjaśnienie wieloaspektowego wykorzystania tekstyliów w kontekstach rytualnych w okresie Nowego Państwa poprzez analizy leksykograficzne i ikonograficzne, a także interdyscyplinarne badanie pigmentów używanych w przedstawieniach. Badania zapewnią kompleksowy wgląd w symboliczne i rytualne znaczenie płócien, wypełniając luki w badaniach nad tekstyliami egipskimi i poszerzając naszą wiedzę na temat starożytnych rytuałów egipskich.

Grant NCN: Egipskie formy chlebowe z okresu od II końca IV dynastii – rewizja w świetle nowych danych na podstawie materiału ze stanowisk Tell el-Murra i Tell el-Farcha w konkursie Miniatura 8 (2024/08/X//HS3/01565)

Dr Magdalena Kazimierczak (Zakład Starożytnych Kultur Egiptu i Bliskiego Wschodu: Pracownia Badań nad Ceramiką) otrzymała finansowanie NCN w ramach konkursu Miniatura 8 na realizację projektu *Egipskie formy chlebowe z okresu od II do końca IV dynastii – rewizja w świetle nowych danych na podstawie materiału ze stanowisk Tell el-Murra i Tell el-Farcha*.

Celem projektu jest analiza typologii i technologii produkcji form chlebowych wytworzonych między 2. a 4. dynastią, zidentyfikowanych w materiale ceramicznym na dwóch stanowiskach: Tell el-Murra i Tell el-Farcha (północny Egipt, Delta Nilu) w kontekstach osadniczym i grobowym. Formy chlebowe zostaną poddane obserwacji makroskopowej by odnotować zróżnicowanie pod względem cech morfologicznych (kształt, typ, rozmiar) i technologicznych (rodzaj użytego surowca podstawowego, domieszka, zastosowana technika lepienia, sposób wypału). Analiza mineralogiczno-petrograficzna pozwoli określić i porównać skład mas ceramicznych użytych do formy (rodzaj glin, ilość i rodzaj domieszki) i temperaturę wypału.

Porównanie uzyskanych wyników z analogicznie datowanymi naczyniami z innych ośrodków umożliwi wyznaczenie kierunków przyszłych studiów nad formami chlebowymi z kontekstów osadniczych, grobowych i sakralnych. Obserwacja potencjalnych różnic w ich typach i zdefiniowanie przyczyn tego zjawiska jako wyniku zmian w procesie produkcji form chlebowych w Egipcie pozwoli na ustalenie, czy produkowane typy chleba były inne na potrzeby codziennej

diety, inne w obrządku pogrzebowym, jeszcze inne składane jako ofiary w świątyniach.

Grant NCN: Analiza dziedzictwa konfucjanizmu na Półwyspie Koreańskim na podstawie dokumentów Ośrodka Badawczego Ochrony Kultury Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej (KRL-D) – Kwerenda biblioteczna w Seulu w konkursie Miniatura 8 (2024/08/X//HS3/00505)

Dr Nicolas Levi (Zakład Współczesnych Kultur Azji i Afryki: Pracownia Kultur Jedwabnego Szlaku) uzyskał grant NCN w ramach konkursu Miniatura 8 na realizację projektu *Analiza dziedzictwa konfucjanizmu na Półwyspie Koreańskim na podstawie dokumentów Ośrodka Badawczego Ochrony Kultury Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej (KRL-D) – Kwerenda biblioteczna w Seulu*.

Celem projektu dr Levi jest zbadanie dziedzictwa konfucjańskiego na Półwyspie Koreańskim i poszerzenie obecnego stanu wiedzy na temat religijności jego mieszkańców. Jako ruch religijny i filozoficzny konfucjanizm jest najbardziej utrwalony w regionie, dlatego badacz podejmuje próbę zdefiniowania powodów, dla których władze KRLD zachowują religijną opiekę nad konfucjanizmem na swoim terytorium.

W ramach projektu przewidziana jest kwerenda archiwalna badań nad dziedzictwem religijnym zdefiniowanym jako święte teksty, sztuka religijna, instytucje religijne, architektura oraz inne przedmioty. Jej celem jest pozyskanie danych na temat dziedzictwa konfucjańskiego, które jest udostępniane społeczeństwu Korei Północnej oraz identyfikacja i selekcja informacji na temat tego dziedzictwa udostępnianego północnokoreańskim nauczycielom. W ramach projektu dr Levi planuje również zdefiniować typy i cechy relikwii konfucjańskich przechowywanych przez władze Korei Północnej.

2024

Grant MNiSW: Egipcologiczna baza danych rite.iksiopan.pl – kontynuacja na lata 2024-2026 w konkursie Społeczna odpowiedzialność nauki II (POPUL/SP/0292/2024/02)

W ramach konkursu Społeczna odpowiedzialność nauki II Ministerstwo Edukacji i Nauki przyznało dr Jadwidze Iwaszczuk (Zakład Starożytnych Kultur Egiptu i Bliskiego Wschodu: Ośrodek Badań nad Świątynią Egipską) środki na dofinansowanie projektu: Egipcologiczna baza danych rite.iksiopan.pl – kontynuacja na lata 2024-2026.

Baza rite.iksiopan.pl powstała w 2019 roku w ramach działań Ośrodka Badań nad Świątynią Egipską IKŚiO PAN.

Celem badaczy, którzy ją współtworzą, było zebranie i udostępnienie w otwartym dostępie międzynarodowemu środowisku naukowemu opublikowanych informacji dotyczących rytuałów przedstawianych i sprawowanych w świątyniach egipskich okresu faraonickiego, co pozwoliłoby zintensyfikować studia nad egipską religijnością instytucjonalną i rekonstrukcją scen ofiarnych w budowlach sakralnych. Pierwszy etap prac nad bazą danych został zrealizowany dzięki dofinansowaniu w ramach konkursu MNiSW Społeczna Odpowiedzialność Nauki na lata 2022-2024 Internetowa baza egipskich rytuałów świątynnych rite.iksiopan.pl – kontynuacja (SONP/SP/515629/2021). Grant ten umożliwił wprowadzenie do bazy blisko 500 haseł, którym towarzyszą opisy lokalizujące sceny w szerszym kontekście, z sekwencjami poszczególnych aktów rytualnych, ich uczestnikami, rekwizytami i strojami rytualnymi. W bazie zostały umieszczone analogie do poszczególnych scen oraz literatura przedmiotu wraz z linkami do tej, która jest dostępna online. W pracach uczestniczyło troje badaczy z Ośrodka (kierownik projektu: dr Jadwiga Iwaszczuk, wykonawcy: dr Katarzyna Kapiiec i dr Heidi Köpp-Junk, Zakład Starożytnych Kultur Egiptu i Bliskiego

Wschodu: Ośrodek Badań nad Świątynią Egipską) pod opieką merytoryczną dr hab. Ewy Laskowskiej-Kuszał, prof. IKŚiO PAN.

Kontynuacja tego ambitnego i prestiżowego celu będzie możliwa dzięki uzyskaniu drugiego dofinansowania projektu, w ramach którego zaplanowano zgromadzenie danych wraz z przedstawieniami na temat 500 scen rytualnego powitania, wprowadzenia do świątyni oraz obejmowania króla przez bóstwo.

Grant MNiSW: Zaginiony świat Orientu na kartach pocztowych – kontynuacja w konkursie Społeczna odpowiedzialność nauki II (POPUL/SP/0293/2024/02)

Dr hab. Teodozja Rzeuska, prof. IKŚiO PAN (Zakład Starożytnych Kultur Egiptu i Bliskiego Wschodu: Pracownia Badań nad Ceramiką) uzyskała dofinansowanie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego na realizację projektu *Zaginiony świat Orientu na kartach pocztowych – kontynuacja*.

Celem rozpoczętego w 2019 roku projektu w ramach grantu nr DIALOG 0083/2019 *Utracony krajobraz przeszłości odzyskany dla współczesności. Stare pocztówki jako okno na świat dawnego Bliskiego Wschodu dostępne dzięki nowoczesnym metodom digitalizacji zbiorów archiwalnych*, jest kontynuacja digitalizacji, opracowania oraz udostępniania w otwartym dostępie unikalnej kolekcji kart pocztowych z XIX i XX wieku, będącej własnością Instytutu, które ukazują zabytki archeologiczne i miasta Basenu Morza Śródziemnego w nieznanym lub znacząco zmienionych wskutek upływu czasu kontekstach.

Projekt jest realizowany w ramach współpracy Pracowni Badań nad Ceramiką, Pracowni Badań nad Recepcją Dziedzictwa Orientu, Ośrodkiem Badań nad Świątynią Egipską oraz Zakładem Klasycznych Kultur Śródziemnomorskich.

Więcej: <http://oldpostcards.iksiopan.pl/pl>.

BIULETYN

Grant MNiSW: Faraonowie znad Wisły. „Egiptomania”: recepcja dziedzictwa starożytnego Egiptu w sztuce polskiej (XIX-XXI wiek) w kontekście europejskim w konkursie 12 NPRH Dziedzictwo narodowe (NPRH/DN/SP/0210/2023/12)

Dr hab. Leszek Zinkow, prof. IKŚiO PAN (Zakład Starożytnych Kultur Egiptu i Bliskiego Wschodu: Pracownia Badań nad Recepcją Dziedzictwa Orientu) otrzymał dofinansowanie projektu badawczego *Faraonowie znad Wisły. „Egiptomania”: recepcja dziedzictwa starożytnego Egiptu w sztuce polskiej (XIX-XXI wiek) w kontekście europejskim* w ramach konkursu MNiSW NPRH Dziedzictwo narodowe konkurs 12.

Celem projektu jest zbadanie przyczyn i sposobu funkcjonowania zjawiska egiptomanii w polskim obszarze kulturowym na tle kontekstu europejskiego. Planowane prace obejmą identyfikację, dokumentację i naukowe opracowanie zespołu źródeł należących do sztuki polskiej z początku XIX wieku po czasy współczesne (architektura, detal architektoniczny, rzeźba, wzornictwo i rzemiosło artystyczne), które cechuje obecność elementów symbolicznych oraz estetycznych dziedzictwa cywilizacji starożytnego Egiptu. Szczególną wartością projektu w tym zakresie jest wskazanie na specyficznie polskie aspekty zjawiska, jak wykorzystywanie motywów egipskich w kontekstach patriotycznych oraz porównanie elementów dziedzictwa staroegipskiego z polską historią i tradycją. Utworzenie wielowątkowej, wolnodostępnej bazy obiektów online, opatrzonej krytycznym aparatem naukowym umożliwi włączenie polskich wątków w międzynarodowy dyskurs naukowy.

Zakończone

Pamięć kulturowa a dziedzictwo afro-brazylijskie w Nigerii – w poszukiwaniu tożsamości

W 2024 roku został zakończony projekt dr Patrycji Kozieł (Zakład

Współczesnych Kultur Azji i Afryki: Pracownia Badań nad Afryką Subsaharyjską) *Pamięć kulturowa a dziedzictwo afro-brazylijskie w Nigerii – w poszukiwaniu tożsamości*, finansowany w ramach konkursu NCN Miniatura 7 (DEC-2023/07/X/HS3/01648).

Od 22. maja do końca lipca dr Patrycja Kozieł prowadziła badania terenowe w Nigerii wśród członków rodzin afro-brazylijskich w Lagos i Badagry oraz stowarzyszenia Brazilian Descendants Association. Badaczka odwiedziła Bayero University w Kano i Lagos State University Center For Afro-Brazilian Studies – LASUCAS oraz brała udział w konferencji *8. Annual Lagos Studies Association Conference African Identities: Peoples, Cultures and Institutions in Motion*, organizowanej na University of Lagos. Dr Kozieł zaprezentowała wyniki badań w referacie *Expressions of Afro-Brazilian Heritage in Southern Nigeria: the Interplay between Cultural Memory and Power Dynamics* podczas konferencji *ASAUK Biennial Conference 2024 (African Studies Association of the UK)* w Oxford Brookes University w Oksfordzie w dniach 28 sierpnia – 2 września. Upowszechnianie rezultatów projektu miało też miejsce podczas wykładu wygłoszonego w ramach Festiwalu Nauki w Warszawie.

Dr Patrycja Kozieł wśród rodzin afro-brazylijskich. Fot. Zbiory IKŚiO PAN.

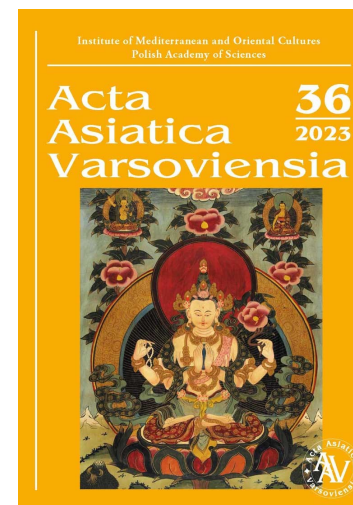
2024

Wykład dr Patrycji Kozieł na konferencji w Lagos. Fot. Zbiory IKŚiO PAN.

PUBLIKACJE

W 2024 roku ukazały się 2 tomy naszych czasopism w wolnym dostępie w wersji papierowej i elektronicznej. Wydawnictwa są współfinansowane w ramach programu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego Rozwój Czasopism Naukowych na lata 2022-2024:

Acta Asiatica Varsoviensia 36

[http://www.aav.iksiopan.pl/index.php/pl/numer-biezacy\(RCN/SP/0163/2021/1\)](http://www.aav.iksiopan.pl/index.php/pl/numer-biezacy(RCN/SP/0163/2021/1))

Bieżący tom ukazał się w nowej szacie graficznej przy zastosowaniu po raz pierwszy licencji Creative Commons 4.0. Publikacja jest poświęcona głównie problematyce Japonii, Chin, Mongolii, Tybetu i Indii, ale wyjątkowo wykracza też poza ich granice sięgając do Egiptu.

Études et Travaux 37

<http://www.etudesettravaux.iksiopan.pl/index.php/pl/numer-biezacy>

Najnowszy numer prezentuje badania archeologiczne nad starożytnym Egiptem, Nubią, Cyprzem i Libanem. Zawiera też prace poruszające tematykę memuarystyczną o wyjątkowym znaczeniu dla polskiej humanistyki: wspomnienia o pionierach i wybitnych badaczach polskiej egiptologii i nubologii oraz ich wkładzie w rozwój obu dyscyplin.

BIULETYN

BADANIA TERENOWE

Nowa misja IKŚiO PAN w Egipcie!

Na przełomie stycznia i lutego 2024 roku odbył się pierwszy sezon polsko-egipskiej misji archeologicznej *Mastaba Faraona* Instytutu Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych PAN oraz Ministerstwa Turystyki i Starożytności Arabskiej Republiki Egiptu.

Kierownikami misji są dr hab. Teodozja Rzeuska, prof. IKŚiO PAN oraz dr Ahmed Reheema, zaś opiekunem naukowym prof. dr hab. Karol Myśliwiec.

Obiektem badań jest zespół grobowy faraona IV dynastii – Szepeskafa (ok. 2510-2500 p.n.e.) leżący w południowej części nekropoli królewskiej w Sakkarze, która znajduje się na liście światowego dziedzictwa UNESCO.

Widok od zachodu na kompleks grobowy faraona Szepeskafa w Sakkarze.
Fot. Roman Łopaciuk.

Szepeskafa, w przeciwieństwie do przodków, nie wybrał na miejsce wiecznego spoczynku Gizy, lecz Sakkarę, i zamiast piramidy wznosił gigantyczną kamienną mastabę (ok. 97x77, wys. 18 m). Krótki, zaledwie siedmioletni okres jego rządów, nadal pozostający wielką niewiadomą dla nauki, to zmięch epoki budowniczych piramid.

Wnętrze komory grobowej mastaby, w której pochowany był faraon. Fot. Roman Łopaciuk.

Podczas pierwszego sezonu archeolodzy przeprowadzili badania powierzchniowe.

Tunezja (Zama)

W dniach 13. – 20. maja odbył się drugi sezon badawczy Polsko-Tunezyjskiej Misji Archeologicznej na stanowisku Zama Regia (dzisiejsza Jama) w Tunezji. Prace odbywały się na podstawie porozumienia między Instytutem Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych PAN (IKŚiO PAN) a Instytutem Dziedzictwa Narodowego Tunezji/Institut National du Patrimoine (INP), podpisanego w 2021 r. przez Dyrektora IKŚiO PAN, dr hab. Teodozję I. Rzeuską, prof. IKŚiO PAN, i Dyrektora Generalnego INP, dr Faouzi Mahfoudh. Badania zostały sfinansowane przez Biuro Współpracy z Zagranicą PAN oraz Fundację *Umbra Orientis*, działającą przy IKŚiO PAN. W tegorocznych pracach udział ze strony polskiej wzięli: dr Henryk Meyza – kierownik misji, mgr Roman Łopaciuk oraz mgr Marcin Romaniuk,

zaś ze strony tunezyjskiej – dr Chokri Touihri, dr Mounir Torhani i dr Mohammed Ben Nejma. Kontynuowano podjętą w sezonie poprzednim powierzchnię prospekcję północno-zachodniej części stanowiska, koncentrując się na obszarze płaskowyżu z relikami bogato dekorowanej willi późnorzymskiej.

Szczegółowa prospekcja obszaru na północ od tej konstrukcji dostarczyła znacznych ilości materiału zabytkowego, w szczególności fragmentów rzymskich naczyń ceramicznych, mozaik, marmurowych okładzin ściennych i monet brązowych. Uzyskane wyniki potwierdziły wstępne założenia o bogatym, elitarnym charakterze zabudowy badanego fragmentu miasta i umożliwiły tym samym określenie dalszych kierunków badawczych.

POPULARYZACJA

Spotkania autorskie

Zgodnie z tradycją cyklicznych spotkań autorskich prowadzonych przez IKŚiO PAN we współpracy z Biblioteką Publiczną m.st. Warszawy – Biblioteką Główną Województwa Mazowieckiego, których celem jest prezentacja opublikowanych monografii pracowników Instytutu, w 2024 roku w ramach cyklu *Dialog kultur* poszerzono ofertę działalności popularyzacyjnej. Jej zadaniem jest przybliżanie polskiemu społeczeństwu ważnych zagadnień z zakresu problematyki międzynarodowej dotyczącej starożytnych i współczesnych kultur Afryki, Azji oraz basenu Morza Śródziemnego w formule spotkań i dyskusji z wybitnymi badaczami Instytutu, których specjalizacja zawodowa odpowiada poruszanej tematyce.

W ramach cyklu *Dialog kultur* w 2024 roku odbyło się siedem spotkań:

10. stycznia mgr Krzysztof Gutowski (Zakład Współczesnych Kultur Azji i Afryki: Pracownia Kultur Szlaku Jedwabnego) wygłosił wykład *Relikwie Buddy. Co archeologia i teksty mówią nam o kulcie relikwii we wczesnym buddyzmie?* poświęcony jednemu z najbardziej cha-

rakterystycznych przejawów buddyjskiej religijności – powszechnemu kultowi relikwii Buddy. W czasie spotkania autor przybliżył słuchaczom postać historycznego Buddy opowiadając o jego śmierci i uroczystościach pogrzebowych, a także niezwykle losach jego relikwii, które w różnej formie są obecne w każdym buddyjskim miejscu kultu. Uwzględniając teksty źródłowe i materiał archeologiczny mgr Gutowski omówił kwestię czci oddawanej przez wiernych fizycznym i symbolicznym szczątkom Buddy oraz ich znaczenia w rozprzestrzenianiu się buddyjskiej doktryny i wpływu na kształtowanie praktyk religijnych.

Dr Krzysztof Radtke w czasie wykładu. Fot. Małgorzata Radomska.

13. marca dr Krzysztof Radtke (Zakład Starożytnych Kultur Egiptu i Bliskiego Wschodu: Pracownia Badań nad Egipską Nekropolą) poprowadził wykład *Czy metody pomiarowe są pomocne w badaniach dzieł sztuki egipskiej?* prezentując innowacyjne podejście do badań zabytków starożytnego Egiptu dzięki wykorzystaniu nowoczesnych metod pomiarowych stosowanych w warsztacie archeologa. Badacz wykazał, że szczegółowe analizy wykonanych w reliefie detali ikonograficznych twarzy przy pomocy tzw. metody metrycznej dowodzą, że nie tylko uzupełnia ona warsztat pracy historyka sztuki, ale również pozwala na formułowanie wielu, niekiedy zaskakujących wniosków.

10. kwietnia dr Karol Juchniewicz (Zakład Cywilizacji Islamu: Pracownia Archeologii Islamu) w wykładzie *Na szlaku kadziła i pieprzu – przygody polskich archeologów w Arabii Saudyjskiej* opowiedział o historii polskich badań archeologicznych, prowadzonych pod jego kierunkiem w Arabii Saudyjskiej, które nie mają długiej tradycji, za to całkiem obiecującą naukowo przyszłość. Badacz przybliżył zebranym historię portów nad Morzem Czerwonym, Ajnunę i Dzedde, związanych z handlem przyprawami i obsługą pielgrzymek. Były to dwa główne zajęcia mieszkańców regionu Morza Czerwonego, tak w czasach Cesarstwa Rzymskiego, jak i Kalifatu.

W dniu 12. czerwca na spotkaniu z cyklu *Dialog kultur* dr Nicolas Levi (Zakład Współczesnych Kultur Azji i Afryki: Pracownia Kultur Szlaku Jedwabnego) w czasie wykładu *Geneza literatury z i o Korei Północnej w Polsce* zapoznał licznie zgromadzoną publiczność z problematyką tworzonej współcześnie w Polsce literatury północnokoreańskiej, podkreślając zaobserwowaną przez badacza ewolucję jej zakresu tematycznego od lat pięćdziesiątych ubiegłego stulecia po dzień dzisiejszy. Na szczególną uwagę zasługuje jego zdaniem fakt odejścia autorów specjalizujących się w tej tematyce i publikujących swe prace w naszym kraju od tematu wojny koreańskiej na rzecz życia północnokoreańskich uchodźców.

10. lipca dr Henryk Meyza (Zakład Klasycznych Kultur Śródziemnomorskich: Ośrodek Badań nad Antycznym Nea Paphos) podczas spotkania poświęconemu *Nowym kierunkom badań – ZAMA w Tunezji* opowiedział słuchaczom o rozpoczętych pod jego kierunkiem badaniach archeologicznych w Tunezji, w miejscowości Zama, dystrykt Siliana. Miejsce jest znane z bitwy wygranej przez wojska rzymskie pod wodzą Scypiona Afrykańskiego z armią kartagińskiego wodza Hannibala. Dr Meyza przedstawił najważniejsze wyniki badań polskiej misji, która po wstępnym rozpoznaniu terenu w 2000 roku, przystąpiła do badań powierzchniowych w latach 2023-2024, w efekcie których zgromadzono licznie występujące

zabytki, głównie ceramikę. Ich dystrybucja pozwoliła wskazać obszar przyszłych prac wykopaliskowych, które zostaną podjęte po przedłużeniu umowy o współpracy, zawartej między IKŚiO PAN a Institut National de Patrimoine, Tunisia (Instytut Dziedzictwa Narodowego Tunezji).

9. października Biblioteka na Koszykowej ponownie gościła dr Nicolasa Levi (Zakład Współczesnych Kultur Azji i Afryki: Pracownia Kultur Jedwabnego Szlaku), który w wykładzie *Północnokoreańscy naukowcy w Polsce: geneza* opowiedział o historii koreanistyki w Polsce jako ściśle związanej z działalnością naukowców z Korei Północnej, którzy już dawniej przebywali nad Wisłą. W trakcie wykładu dr Levi przedstawił sylwetki najważniejszych postaci z koreańskiego środowiska badaczy oraz omówił te ich dzieła, które przyczyniły się do rozwoju współczesnej nauki o Korei Północnej.

11. grudnia odbyło się ostatnie z zaplanowanych na 2024 rok spotkań autorskich. Archeolog mgr Olga Wasilewska, która jest doktorantką Szkoły Doktorskiej Anthropos IPAN, poruszyła w swoim wykładzie *Arabia w opisach XVIII-XX w. podróżników – możliwości wykorzystania w projektowaniu badań archeologicznych* istotny aspekt pracy badawczej poprzedzającej prospekcje terenowe. Opowiedziała, w jaki sposób relacje podróżników, którzy dotarli na tereny Arabii przez rok 1939, mogą zostać wykorzystane w planach prowadzenia tu badań archeologicznych w sytuacji, gdy gwałtowny rozwój urbanistyczny Arabii Saudyjskiej, w ciągu zaledwie kilku lat po II. Wojnie Światowej, całkowicie zmienił obraz jej miast. W krótkim czasie, liczące 40-50 tysięcy mieszkańców ośrodki, zamieniły się w wielomilionowe metropolie, a ślady dawnej zabudowy znikły pokryte współczesną tkanką miejską. Kończąc spotkanie badaczka zapoznała słuchaczy z historią niezwykle wyprawy, jaką w przeddzień II. Wojny Światowej odbył na Półwysep Arabski polski orientalista Stanisław Korwin Pawłowski.

Więcej: <https://www.youtube.com/@BibliotekaKoszykowa>

2024

IKŚiO PAN na 27. Pikniku Naukowym

27. edycja Pikniku Naukowego Polskiego Radia i Centrum Nauki Kopernik, w którym regularnie uczestniczy IKŚiO PAN, odbyła się 15. czerwca na Stadionie Narodowym w Warszawie pod hasłem "Nie do wiary!". Ta myśl przewodnia wydała się pracownikom Instytutu w sposób najbardziej trafny definiować działalność tak archeologów jak orientalistów w ich codziennej pracy badawczej.

Kontynuując tradycję udziału IKŚiO PAN w kolejnych edycjach tego wydarzenia pracownicy Instytutu zaprezentowali w 2024 roku trzy pokazy: *Podróż przez niewiarygodny świat starożytny*; *Czy wiesz, że w Afryce...? Quiz o afrykańskim dziedzictwie kulturowym UNESCO*; *Warsztat ceramiczny dla dzieci – jak nasi przodkowie lepili naczynia z gliny*), które pozwoliły lepiej zrozumieć relacje społeczne i rozwój naszej cywilizacji, „dziwne” zwyczaje z przeszłości oraz historie nieoczywistych odkryć, które niezmiennie towarzyszą badaczom z Instytutu.

NIE DO WIARY

27. PIKNIK NAUKOWY
POLSKIEGO RADIA
I CENTRUM NAUKI KOPERNIK

15 CZERWCA 2024
SOBOTA 11.00-20.00

PGE NARODOWY
WSTĘP WOLNY

INSTYTUT KULTUR ŚRÓDZIEMNOMORSKICH I ORIENTALNYCH PAN
zaprasza na

archeologiczną grę planszową
ZOSTAŃ ARCHEOLOGEM I ODKRYWAJ TAJEMICE HISTORII!

quiz o Afryce
POZNAJ CIEKAWOSTKI O BOGATEJ KULTURZE AFRYKI!

warsztat ceramiczny
ZRÓB WŁASNE NACZYNIE NA KOLE GARNCARSKIMI!

F3 Strefa RODZINNA

IKŚiO PAN

W tej edycji Pikniku z ramienia IKŚiO PAN uczestniczyli: dr Urszula Iwaszczuk i dr Agata Wójcik (Zakład Cywilizacji Islamu: Pracownia Archeologii Islamu oraz Pracownia Badań nad Islamem Współczesnym i Kulturą Arabską) oraz dr Nicolas Levi (Zakład Współczesnych Kultur Azji i Afryki: Pracownia Kultur Jedwabnego Szlaku), których zaangażowanie zostało nagrodzone Dyplomem dla Instytutu za wspaniałą atmosferę, pozytywną energię i profesjonalizm we współtworzeniu wydarzenia.

NIE DO WIARY

DYPLOM

Instytut Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych
Polskiej Akademii Nauk

Serdecznie dziękujemy za udział w 27. Pikniku Naukowym.

Za wspaniałą atmosferę, pozytywną energię i profesjonalizm we współtworzeniu tego wydarzenia.

Paweł Majcher
REDAKTOR NACZELNY
POLSKIEGO RADIA

Robert Firmhofer
DYREKTOR NACZELNY
CENTRUM NAUKI KOPERNIK

27. PIKNIK NAUKOWY
POLSKIEGO RADIA
I CENTRUM NAUKI KOPERNIK

Dr Agata Wójcik i dr Urszula Iwaszczuk na Pikniku Naukowym. Fot. Nicolas Levi.

XXII Festiwal Nauki w Pałacu w Jabłonnie

W dniach 21.-22. września miał miejsce kolejny, już XXII, Festiwal Nauka z Pałacem w tle, zorganizowany w Pałacu w Jabłonnie. Jak co roku, badacze z Instytutu mieli okazję popularyzować wśród dzieci, młodzieży i dorosłych wiedzę o polskich osiągnięciach naukowych.

BIULETYN

IKŚiO PAN

2024

Festiwal Nauki w Pałacu Staszica

W dniach 20.-29. września dwóch badaczy z ramienia IKŚiO PAN uczestniczyło w 28. Festiwalu Nauki w Warszawie: dr Patrycja Kozieł (Zakład Współczesnych Kultur Azji i Afryki: Pracownia Badań nad Afryką Subsaharyjską), która zaprezentowała wykład *Nigeria – fotograficzny szlak dziedzictwa kulturowego* oraz dr Krzysztof Radtke (Zakład Starożytnych Kultur Egiptu i Bliskiego Wschodu: Pracownia Badań nad Egipską Nekropolą) z wykładem zatytułowanym *W jaki sposób starożytni Egipcjanie odtwarzali fizyczny świat na ścianach świątyń i grobowców*.

Konkurs Interdyscyplinarny pod patronatem honorowym prof. Karola Myśliwca

W Szkole Podstawowej nr 1 w Jaśle odbył się II Wojewódzki Konkurs Interdyscyplinarny pod patronatem honorowym prof. Karola Myśliwca (Zakład Starożytnych Kultur Egiptu i Bliskiego Wschodu: Pracownia Badań nad Egipską Nekropolą), który z ramienia IKŚiO PAN

już tradycyjnie popularyzuje wśród polskiego społeczeństwa wiedzę o bogatej historii starożytnego Egiptu.

W konkursie *Bogowie starożytnego Egiptu* oraz konkursie plastycznym *Egipskie zoo i Bogowie Egipcjacy* wzięli udział pasjonaci przybyli z całego Województwa Podkarpackiego. Uczniowie szkół podstawowych musieli wykazać się wyjątkową znajomością nie tylko mitologii egipskiej, ale i szerokiego kontekstu historycznego cywilizacji nad Nilem. Laureatką konkursu została Amelia Kosiba, której błyskotliwość, pasję i zaangażowanie w naukę o faraonach, ich bogach i obyczajach doceniło wymagające jury.

W konkursie plastycznym przyznano nagrody Grand Prix prof. Karola Myśliwca, nagrodę specjalną Burmistrza Miasta Jasła, nagrodę główną oraz wyróżnienia. Nagrody przyznano również uczestnikom II Wojewódzkiego Konkursu Interdyscyplinarnego. Jury przyznało dwa wyróżnienia oraz trzy pierwsze miejsca.

Więcej: <https://www.jaslo4u.pl/amelia-kosiba-laureatka-i-miejsca-w-ii-wojewodzkiem-konkursie-newsy-jaslo-32927>

Nadanie imienia Kazimierza Michałowskiego pasażowi w warszawskim Śródmieściu

17. maja pracownicy IKŚiO PAN mieli zaszczyt uczestniczyć w uroczystym odsłonięciu tablicy upamiętniającej Profesora Kazimierza Michałowskiego (1901–1981), nestora polskiej archeologii śródziemnomorskiej i gorącego orędownika popularyzacji badań naukowych, którego imię nadano Decyzją Rady Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 14 marca 2024 pasażowi w Śródmieściu Północnym w Warszawie, przylegającemu do ulicy Sewerynow od południa. Miejsce wyróżnione patronatem badacza, którego wkład w rozwój tak polskiej jak i światowej nauki wciąż pozostaje inspiracją dla wielu uczonych, zgromadziło w tym dniu wielu wybitnych archeologów. Byli wśród nich również i uczniowie Profesora.

Więcej: <https://pcma.uw.edu.pl/2024/05/09/pasaz-michalowskiego-warszawa/>

BIULETYN

2024

EDUKACJA

Kącik Edukacyjny – Promocja osiągnięć IKŚiO PAN

Instytut realizuje również projekt *Kącik Edukacyjny – Promocja osiągnięć IKŚiO PAN* finansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Nauki w ramach Programu Społeczna Odpowiedzialność Nauki II - Popularyzacja nauki na podstawie umowy nr POPUL/SP/0506/2023/01 z dnia 29.11.2023 r. W ramach zadania nasz Instytutowy Zespół ekspertów opracowuje materiały edukacyjne dla trzech grup odbiorców: dzieci, młodzieży i seniorów. Pakiety edukacyjne dotyczą krajów takich jak: Nigeria, Liban, Egipt, Indie, Sudan, Korea Południowa oraz Ghana. Rozpoczęto również prowadzenie szkoleń na temat edukacji międzykulturowej dla kadry pedagogicznej z polskich placówek oświatowych. Z ramienia Instytutu

Dr Patrycja Kozieł prowadząca wykład szkoleniowy dla kadry pedagogicznej w ramach Kącika Edukacyjnego. Fot. Zbiory IKŚiO PAN.

projekt koordynuje dr Patrycja Kozieł (Zakład Współczesnych Kultur Azji i Afryki: Pracownia Badań nad Afryką Subsaharyjską).

NAGRODY/WYRÓŻNIENIA

Nagroda Premiera dla dr Katarzyny Kapiec

Dr Katarzyna Kapiec w Urzędzie Rady Ministrów podczas uroczystości wręczenia nagrody za wyróżniającą się rozprawę doktorską. Fot. Zbiory IKŚiO PAN.

Dr Katarzyna Kapiec otrzymała nagrodę Prezesa Rady Ministrów za wyróżniającą się rozprawę doktorską *The Southern Room of Amun in the Temple of Hatshepsut at Deir el-Bahari. Its Decoration and Ritual Function in the Upper Courtyard Complex*, która została napisana pod kierunkiem prof. Ewy Laskowskiej-Kuszał i obroniona w 2023 roku na Wydziale Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego. Praca dr Kapiec została doceniona za wszechstronne i dogłębne opracowanie dekoracji oraz funkcji rytualnej jednego z pomieszczeń w świątyni Hatszepsut, będącej wyjątkowym zabytkiem sztuki i architektury starożytnego Egiptu.

BIULETYN

2024

Stypendium Ministra Edukacji i Nauki dla Wybitnych Młodych Naukowców dla dr Katarzyny Kapiec

Dr Katarzyna Kapiec uzyskała Stypendium Ministra Edukacji i Nauki dla Wybitnych Młodych Naukowców.

Dr Katarzyna Kapiec w świątyni Hatszepsut w Deir el-Bahari. Fot. Maciej Jawornicki.

Dr Aleksandra Hallmann z nagrodzoną monografią. Fot. Zbiory IKŚiO PAN.

Nagroda im. Erazma Majewskiego dla dr Aleksandry Hallmann

Dr Aleksandra Hallmann otrzymała nagrodę naukową Wydziału I Polskiej Akademii Nauk w dziedzinie archeologii im. Erazma Majewskiego za monografię *Ancient Egyptian Clothing: Studies in Late Period Private Representations*. Dwutomowa publikacja, wydana jako volumin nr 20 w ramach serii *Harvard Egyptological Studies* jest rezultatem wieloletnich badań dr Hallmann poświęconych egipskiemu kostiumowi Okresu Późnego.

Więcej: <https://pan.pl/nagrody-naukowe-wydzialu-i-pan-w-2024-roku/>

Nagroda Miasta Jasła dla prof. Karola Myśliwca

W dniu 14. listopada Kapituła Nagrody Miasta Jasła przyznała prof. Karolowi Myśliwcowi Nagrodę Miasta Jasła za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej i naukowej oraz upowszechniania i ochrony kultury. W liście gratulacyjnym Burmistrz Jasła pan Adam Kostrzab w sposób szczególny podkreślił wkład laureata w promocję kultury wśród młodego pokolenia Polaków oraz podziękował za wieloletni wkład profesora w promowanie światowego, krajowego oraz lokalnego dziedzictwa kulturowego. Uroczystości wręczenia nagrody w Jasielskim Domu Kultury towarzyszyło wydarzenie artystyczne, spektakl słowno-muzyczny *Ordonka*.

Jubileusz 80-tych urodzin prof. Karola Myśliwca

6. czerwca odbyła się uroczystość wręczenia prof. Karolowi Myśliwcowi pamiątkowej książki *Embarras de richesse – przywołując wspomnienia*, wydanej z okazji jubileuszu jego osiemdziesiątych urodzin. Publikacja zawiera bogato ilustrowane wspomnienia i liczne anegdoty współpracowników oraz przyjaciół profesora.

Prof. Karol Myśliwiec krojący tort z okazji Jubileuszu swych 80-tych urodzin w gronie współpracowników i przyjaciół. Fot. Małgorzata Radomska.

ODESZLI OD NAS

W 2024 roku Instytut pożegnał z głębokim żalem dwóch wybitnych Nubiologów.

Ida M. Ryl-Preibisz (1933-2024)

Ida M. Ryl-Preibisz. Fot. za: B. Lichočka, *Ergon agathon, EtudTrav XXX, 2017, Fig. 28.*

Ida M. Ryl-Preibisz pracowała w Zakładzie Archeologii Śródziemnomorskiej PAN (obecnie: Instytut Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych PAN) w latach 1966-2007. Jej zainteresowania badawcze koncentrowały się na wczesnochrześcijańskiej Nubii ze szczególnym uwzględnieniem dekoracji architektonicznej, głównie kapiteli. Właśnie kapitelom z Faras była poświęcona jej praca magisterska, obroniona pod kierunkiem prof. Kazimierza Michałowskiego, wieńcząca studia w Katedrze Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego (1960-1965). W ramach prac badawczych Ida M. Ryl-Preibisz wyjeżdżała na stypendia do Niemiec, Hiszpanii i Egiptu. W latach 1986 i 1988 wraz z dr Małgorzatą Martens-Czarnecką przeprowadziła prospekcję terenową Starej Dongoli na rozległej koncesji o powierzchni 120 ha, która do dzisiaj służy jako źródło identyfikacji stanowisk na tym obszarze.

Dr hab. Stefan Jakobielski prof. IKŚiO PAN (1937-2024)

Stefan Jakobielski w IKŚiO PAN. Fot. Małgorzata Radomska.

Nie ma Go z nami już ponad pół roku a my ciągle nie możemy uwierzyć, że odszedł na zawsze. Kim był i kim będzie w naszej pamięci: epigrafikiem, archeologiem, pedagogiem, historykiem, nieustrudzonym badaczem przeszłości Doliny Nilu i Bliskiego Wschodu? To trudne pytanie, z którym Stefan też miałby spory kłopot.

Łączył bowiem sprzeczności, jednym wydawał się cichym introwertykiem, drugim uroczym i porywającym gawędziarzem. Lubił i miał o czym opowiadać, przekazywał w ten sposób swą ogromną wiedzę i doświadczenie. Był uosobieniem spokoju i harmonii, osobą o nadzwyczajnej charyzmie, ekspertem od wszystkiego, co w archeologii śródziemnomorskiej było ważne i najważniejsze, autorytetem w sprawach zawodowych.

Należał w naszym środowisku do tych nielicznych postaci, bez których trudno dziś sobie wyobrazić polską szkołę archeologii śródziemnomorskiej, stworzoną przez profesora Kazimierza Michałowskiego.

Był jednym z pionierów nubioologii. Od początku lat 60. XX wieku brał udział w badaniach wykopaliskowych w Faras prowadzonych przez Kazimierza Michałowskiego. Od 1961 roku uczestniczył w misji faraskiej jako koptolog, zajmując się dokumentacją i opracowywaniem inskrypcji. Brał udział w kluczowych pracach w Faras – zdejmował ze ścian katedry bezcenne malowidła, nadzorował ich transfer do Polski. A potem przez resztę życia zajmował się ich opracowaniem i publikacją. Dziś każdy wie, czym było Faras dla polskiej archeologii, ale niewiele, jak wielka była Jego zasługa w tym, że są one dziś ozdobą najważniejszego polskiego muzeum.

W roku 1966 Stefan Jakobielski został kierownikiem wykopalisk na nubijskim stanowisku archeologicznym w Starej Dongoli (funkcję tę pełnił do 2006 roku). Pod jego batutą dokonano tam największych odkryć. Najwięcej radości przyniosło mu odkrycie Klasztoru św. Trójcy wypełnionego malowidłami jak katedra faraska. W roku 1972 Stefan Jakobielski był wśród założycieli Międzynarodowego Towarzystwa Nubiologicznego, a w latach 1978–1986 pełnił funkcję członka jego zarządu.

Na początku lat 60. zaangażował się w prace na innych stanowiskach archeologicznych. W 1962 roku brał udział w misji w egipskim Tell Atrib jako archeolog-epigrafik i w ekspedycji w syryjskiej Palmyrze. W tym samym charakterze pracował na stanowisku w Deir el-Bahari (sezon 1962/63), kiedy trwały badania na górnym dziedzińcu świątyni Hatszepsut oraz w świątyni Totmesa III. W latach 1972 - 1974 na zaproszenie *Egypt Exploration Society* brał udział w brytyjsko-amerykańsko-polskiej misji archeologicznej w Qasr Ibrim, też jako archeolog-epigrafik.

Stefan Jakobielski był twórcą, a następnie (w latach 1974–2002) kierownikiem Pracowni Nubiologii w Zakładzie Archeologii Śródziemnomorskiej PAN (który po latach stał się Zakładem Nubiologii Instytutu Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych PAN). Jednocześnie kierował Pracownią Dokumentacji Architektoniczno-Archeologicznej w Podkowie Leśnej. Do roku 2020 pełnił również obowiązki kierownika Zakładu Cywilizacji Islamu IKŚiO PAN.

2024

W 1980 został członkiem-korespondentem prestiżowego *Deutsches Archäologisches Institut*.

Od 1974 do 1989 roku wykładał na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. W latach 2006–2009 prowadził zajęcia z archeologii w Wyższej Szkole Teologiczno-Humanistycznej w Podkowie Leśnej.

Jest autorem licznych publikacji naukowych i popularnonaukowych, wieloletnim redaktorem wielu serii wydawniczych, m.in. *Nubia, Études et Travaux, Nubica et Aethiopia* i *Bibliotheca Nubica*. Od 2005 roku do śmierci był współredaktorem czasopisma *Gdańsk Archaeological Museum African Reports*.

W ramach działalności popularyzatorskiej stale współpracował z Muzeum Narodowym w Warszawie, Muzeum Archeologicznym w Gdańsku i wieloma innymi instytucjami naukowymi i kulturalnymi.

W roku 2002 otrzymał najwyższe sudańskie odznaczenie przyznawane cudzoziemcom: Order Dwoch Nilów z Gwiazdą, natomiast z rąk dyrektora Sudańskiej Służby Starożytności medal za zasługi w ratowaniu dziedzictwa kulturowego Sudanu. Został również uho-

norowany przez władze prowincji Dongola dyplomem za zasługi w badaniach nubijskiego dziedzictwa kultury. W uznaniu Jego wkładu w nubiologię w 2022 roku został Honorowym Patronem Towarzystwa Studiów Nubijskich. Mieszkańcy El-Ghaddaru, skąd dowodził wykopaliskami w Starej Dongoli, uhonorowali go własnym medalem. W kraju został odznaczony Orderem Odrodzenia Polski.

Od lat, niezmiennie, współtworzył atmosferę przyjaźni, tak ważną w pracy zbiorowej, zarówno w czasie prac terenowych, jak też w pracy w Instytucie, w Warszawie. Zawsze gotowy do niesienia pomocy, wzór koleżeńskości, cieszył się ogromnym autorytetem wśród uczniów, polskich współpracowników, kolegów po fachu z całego świata.

W roku 2023 Stefan Jakobielski obchodził swoje 86 urodziny! Trudno w to uwierzyć, zważywszy na Jego temperament i nieustającą zawodową aktywność.

To dla nas zaszczyt, że był naszym przyjacielem, kolegą i współpracownikiem w Instytucie Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych PAN.

Redakcja dziękuje za materiały źródłowe: Wojciechowi Ejsmondowi, Jadwidzie Iwaszczuk, Katarzynie Kapiec, Patrycji Kozieł, Ewie Laskowskiej-Kusztal, Barbarze Lichockiej, Michałowi Mochowi, Małgorzacie Radomskiej, Marcinowi Romaniukowi, Teodozji Rzeuskiej, Małgorzacie Wielińskiej-Soltwedel, Bogdanowi Żurawskiemu.

Teksty i red.: M. Radomska, M.G. Witkowski (biuletyn@iksio.pan.pl). Szata graficzna, skład i łamanie: M. Radomska.

BIULETYN

